

## SPIS TREŚCI

|                                                                                |    |
|--------------------------------------------------------------------------------|----|
| Wykaz ważniejszych skrótów .....                                               | 13 |
| Wprowadzenie .....                                                             | 15 |
| <b>Rozdział I</b>                                                              |    |
| Ogólne wiadomości o prawie .....                                               | 17 |
| 1.1. Pojęcie prawa i jego funkcje .....                                        | 17 |
| 1.2. Prawo a moralność .....                                                   | 21 |
| 1.3. Norma prawna a przepis prawny. Zdarzenie prawne, stosunek prawny .....    | 22 |
| 1.4. System prawa .....                                                        | 24 |
| 1.5. Źródła prawa .....                                                        | 26 |
| 1.6. Zasady stosowania prawa .....                                             | 27 |
| 1.7. Wykładnia przepisów prawnych .....                                        | 31 |
| <b>Rozdział II</b>                                                             |    |
| Elementy prawa Unii Europejskiej .....                                         | 34 |
| 2.1. Zagadnienia ogólne Unii Europejskiej .....                                | 34 |
| 2.1.1. Geneza Unii Europejskiej .....                                          | 34 |
| 2.1.2. Status Unii Europejskiej oraz jej wspólne wartości i cele .....         | 36 |
| 2.1.3. Podział kompetencji między Unię Europejską a państwa członkowskie ..... | 38 |
| 2.2. Instytucje Unii Europejskiej .....                                        | 40 |
| 2.2.1. Uwagi wprowadzające .....                                               | 40 |
| 2.2.2. Parlament Europejski .....                                              | 40 |
| 2.2.3. Rada Europejska .....                                                   | 41 |
| 2.2.4. Rada .....                                                              | 42 |
| 2.2.5. Komisja Europejska .....                                                | 43 |
| 2.2.6. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej .....                        | 44 |
| 2.2.7. Inne (ważniejsze) instytucje i organy UE .....                          | 45 |
| 2.3. Źródła prawa Unii Europejskiej .....                                      | 46 |
| 2.4. Obowiązki prawa UE w polskim systemie prawnym .....                       | 48 |
| <b>Rozdział III</b>                                                            |    |
| Elementy prawa konstytucyjnego .....                                           | 51 |
| 3.1. Pojęcie prawa konstytucyjnego i jego źródła .....                         | 51 |
| 3.2. Zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej .....                            | 51 |

|          |                                                                |    |
|----------|----------------------------------------------------------------|----|
| 3.3.     | Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela .....        | 54 |
| 3.4.     | Organy władzy .....                                            | 55 |
| 3.4.1.   | Uwagi wstępne .....                                            | 55 |
| 3.4.2.   | Organy władzy ustawodawczej .....                              | 56 |
| 3.4.3.   | Organy władzy wykonawczej .....                                | 58 |
| 3.4.4.   | Organy władzy sądowniczej (sądy i trybunały) .....             | 61 |
| 3.4.4.1. | Trybunał Konstytucyjny .....                                   | 61 |
| 3.4.4.2. | Trybunał Stanu .....                                           | 62 |
| 3.4.4.3. | Sąd Najwyższy .....                                            | 63 |
| 3.4.4.4. | Sądy powszechne .....                                          | 63 |
| 3.4.4.5. | Sądy szczególne .....                                          | 64 |
| 3.5.     | Konstytucyjne organy kontroli państwowej i ochrony prawa ..... | 65 |
| 3.5.1.   | Najwyższa Izba Kontroli .....                                  | 65 |
| 3.5.2.   | Rzecznik Praw Obywatelskich .....                              | 66 |
| 3.5.3.   | Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji .....                      | 66 |

## Rozdział IV

|                                               |                                                |           |
|-----------------------------------------------|------------------------------------------------|-----------|
| <b>Elementy prawa administracyjnego .....</b> |                                                | <b>68</b> |
| 4.1.                                          | Zagadnienia ogólne .....                       | 68        |
| 4.1.1.                                        | Pojęcie administracji publicznej .....         | 68        |
| 4.1.2.                                        | Stosunek administracyjnoprawny .....           | 69        |
| 4.1.3.                                        | Źródła prawa administracyjnego .....           | 70        |
| 4.2.                                          | Formy działania administracji publicznej ..... | 70        |
| 4.2.1.                                        | Czynności administracyjne .....                | 70        |
| 4.2.2.                                        | Akt administracyjny .....                      | 71        |
| 4.2.3.                                        | Pozostałe czynności administracyjne .....      | 72        |
| 4.3.                                          | Podmioty administracji .....                   | 73        |
| 4.3.1.                                        | Podmioty administracji rządowej .....          | 73        |
| 4.3.2.                                        | Podmioty administracji samorządowej .....      | 74        |
| 4.4.                                          | Kontrola administracji publicznej .....        | 79        |
| 4.4.1.                                        | Pojęcie kontroli .....                         | 79        |
| 4.4.2.                                        | Kontrola wewnętrzna .....                      | 80        |
| 4.4.3.                                        | Kontrola instytucjonalna .....                 | 80        |

## Rozdział V

|                                                                                     |                                                                     |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Elementy postępowania administracyjnego i sądowniczo-administracyjnego .....</b> |                                                                     | <b>81</b> |
| 5.1.                                                                                | Postępowanie administracyjne ogólne .....                           | 81        |
| 5.1.1.                                                                              | Uwagi wstępne .....                                                 | 81        |
| 5.1.2.                                                                              | Organ prowadzący postępowanie administracyjne .....                 | 82        |
| 5.1.3.                                                                              | Strona i inne podmioty na prawach strony .....                      | 84        |
| 5.1.3.1.                                                                            | Strona w postępowaniu administracyjnym .....                        | 84        |
| 5.1.3.2.                                                                            | Podmioty na prawach strony .....                                    | 85        |
| 5.1.4.                                                                              | Czynności techniczno-procesowe postępowania administracyjnego ..... | 86        |
| 5.1.4.1.                                                                            | Wezwania .....                                                      | 86        |
| 5.1.4.2.                                                                            | Doręczenia .....                                                    | 86        |

|           |                                                                         |     |
|-----------|-------------------------------------------------------------------------|-----|
| 5.1.4.3.  | Metryki, protokoły i adnotacje .....                                    | 87  |
| 5.1.5.    | Zasady postępowania administracyjnego .....                             | 88  |
| 5.1.5.1.  | Naczelne zasady postępowania administracyjnego .....                    | 88  |
| 5.1.5.2.  | Zasady ogólne postępowania administracyjnego .....                      | 88  |
| 5.1.6.    | Wszczęcie postępowania i terminy załatwiania spraw .....                | 90  |
| 5.1.6.1.  | Wszczęcie postępowania .....                                            | 90  |
| 5.1.6.2.  | Terminy załatwiania spraw .....                                         | 90  |
| 5.1.7.    | Postępowanie wyjaśniające .....                                         | 91  |
| 5.1.8.    | Decyzja i inne rozstrzygnięcia w postępowaniu administracyjnym .....    | 91  |
| 5.1.8.1.  | Decyzja .....                                                           | 91  |
| 5.1.8.2.  | Uгода .....                                                             | 92  |
| 5.1.8.3.  | Postanowienie .....                                                     | 92  |
| 5.1.9.    | Postępowanie odwoławcze .....                                           | 93  |
| 5.1.9.1.  | Środki odwoławcze .....                                                 | 93  |
| 5.1.9.2.  | Postępowanie przed organem odwoławczym .....                            | 93  |
| 5.1.10.   | Weryfikacja decyzji ostatecznych .....                                  | 94  |
| 5.1.10.1. | Uwagi wstępne .....                                                     | 94  |
| 5.1.10.2. | Wznowienie postępowania .....                                           | 94  |
| 5.1.10.3. | Stwierdzenie nieważności decyzji .....                                  | 94  |
| 5.1.10.4. | Uchylenie lub zmiana decyzji niewadliwych .....                         | 95  |
| 5.2.      | Postępowanie przed sądem administracyjnym .....                         | 95  |
| 5.2.1.    | Uwagi wstępne .....                                                     | 95  |
| 5.2.2.    | Podmioty postępowania sądowoadministracyjnego .....                     | 96  |
| 5.2.2.1.  | Sąd administracyjny .....                                               | 96  |
| 5.2.2.2.  | Strony oraz inne podmioty postępowania<br>sądowoadministracyjnego ..... | 97  |
| 5.2.3.    | Postępowanie przed wojewódzkim sądem administracyjnym .....             | 97  |
| 5.2.4.    | Postępowanie przed Naczelnym Sądem Administracyjnym .....               | 99  |
| 5.2.5.    | Wzruszenie prawomocnych orzeczeń sądów administracyjnych .....          | 100 |
| 5.3.      | Postępowanie egzekucyjne w administracji .....                          | 101 |
| 5.3.1.    | Uwagi wstępne .....                                                     | 101 |
| 5.3.2.    | Podmioty i uczestnicy postępowania egzekucyjnego .....                  | 101 |
| 5.3.3.    | Wszczęcie egzekucji .....                                               | 102 |
| 5.3.4.    | Zasady postępowania egzekucyjnego .....                                 | 102 |
| 5.3.5.    | Środki egzekucyjne .....                                                | 103 |

## Rozdział VI

|                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------|-----|
| Elementy prawa finansowego .....                                      | 104 |
| 6.1. Finanse publiczne i prawo finansowe .....                        | 104 |
| 6.2. Budżet państwa a budżet jednostki samorządu terytorialnego ..... | 105 |
| 6.3. Zarys prawa podatkowego i celnego .....                          | 107 |
| 6.4. Podstawy ustroju pieniężnego .....                               | 110 |
| 6.5. Nadzór nad rynkiem finansowym .....                              | 111 |

## Rozdział VII

|                                                |            |
|------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy prawa karnego .....</b>            | <b>112</b> |
| 7.1. Uwagi wstępne .....                       | 112        |
| 7.2. Pojęcie przestępstwa .....                | 112        |
| 7.3. Wyłączenie odpowiedzialności karnej ..... | 116        |
| 7.4. Kary i środki karne .....                 | 120        |
| 7.5. Wymiar kary .....                         | 121        |
| 7.6. Niektóre rodzaje przestępstw .....        | 121        |

## Rozdział VIII

|                                                   |            |
|---------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy postępowania karnego .....</b>        | <b>123</b> |
| 8.1. Zasady postępowania karnego .....            | 123        |
| 8.2. Europeizacja prawa karnego procesowego ..... | 125        |
| 8.3. Postępowanie karnoskarbowe .....             | 126        |

## Rozdział IX

|                                                                     |            |
|---------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy prawa cywilnego .....</b>                               | <b>128</b> |
| 9.1. Uwagi wstępne .....                                            | 128        |
| 9.2. Część ogólna prawa cywilnego .....                             | 128        |
| 9.2.1. Pojęcie stosunku cywilnoprawnego .....                       | 128        |
| 9.2.2. Podmioty stosunków cywilnoprawnych i ich reprezentacja ..... | 130        |
| 9.2.2.1. Osoby fizyczne .....                                       | 130        |
| 9.2.2.2. Osoby prawne .....                                         | 132        |
| 9.2.2.3. Reprezentacja podmiotów prawa cywilnego .....              | 136        |
| 9.2.3. Przedmioty stosunków cywilnoprawnych .....                   | 137        |
| 9.2.4. Czynności prawne .....                                       | 138        |
| 9.2.4.1. Uwaga wstępna .....                                        | 138        |
| 9.2.4.2. Pojęcie i rodzaje czynności prawnych .....                 | 139        |
| 9.2.4.3. Treść czynności prawnej .....                              | 139        |
| 9.2.4.4. Forma czynności prawnej .....                              | 140        |
| 9.2.4.5. Wykładnia i wady oświadczeń woli .....                     | 141        |
| 9.2.4.6. Zawarcie umowy .....                                       | 142        |
| 9.2.5. Przedawnienie roszczeń i terminy zawite .....                | 143        |
| 9.3. Prawo rzeczowe .....                                           | 144        |
| 9.3.1. Ogólne wiadomości o prawie rzeczowym .....                   | 144        |
| 9.3.1.1. Pojęcie prawa rzeczowego i praw rzeczowych .....           | 144        |
| 9.3.1.2. Przedmioty praw rzeczowych .....                           | 144        |
| 9.3.2. Prawo własności .....                                        | 146        |
| 9.3.2.1. Pojęcie i treść prawa własności .....                      | 146        |
| 9.3.2.2. Nabycie i utrata prawa własności .....                     | 147        |
| 9.3.2.3. Ochrona własności .....                                    | 148        |
| 9.3.2.4. Współwłasność i jej rodzaje .....                          | 148        |
| 9.3.3. Użytkowanie wieczyste .....                                  | 149        |
| 9.3.4. Ograniczone prawa rzeczowe .....                             | 150        |
| 9.3.4.1. Użytkowanie .....                                          | 150        |

|          |                                                                      |     |
|----------|----------------------------------------------------------------------|-----|
| 9.3.4.2. | Służebności .....                                                    | 151 |
| 9.3.4.3. | Spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu .....                      | 152 |
| 9.3.4.4. | Zastaw .....                                                         | 153 |
| 9.3.4.5. | Hipoteka .....                                                       | 154 |
| 9.3.5.   | Posiadanie .....                                                     | 155 |
| 9.3.6.   | Księgi wieczyste .....                                               | 156 |
| 9.4.     | Zobowiązania .....                                                   | 157 |
| 9.4.1.   | Pojęcie zobowiązania i jego elementy .....                           | 157 |
| 9.4.1.1. | Pojęcie zobowiązania cywilnoprawnego i jego strony .....             | 157 |
| 9.4.1.2. | Wierzytelność, dług i odpowiedzialność .....                         | 158 |
| 9.4.1.3. | Treść i rodzaje świadczenia .....                                    | 160 |
| 9.4.2.   | Przyczyny powstania zobowiązań .....                                 | 166 |
| 9.4.2.1. | Umowy zobowiązaniowe .....                                           | 166 |
| 9.4.2.2. | Czyny niedozwolone .....                                             | 169 |
| 9.4.2.3. | Bezpodstawne wzbogacenie .....                                       | 173 |
| 9.4.2.4. | Inne zdarzenia .....                                                 | 173 |
| 9.4.3.   | Wykonanie zobowiązań .....                                           | 174 |
| 9.4.4.   | Skutki niewykonania zobowiązań .....                                 | 175 |
| 9.4.4.1. | Uwagi wstępne .....                                                  | 175 |
| 9.4.4.2. | Skutki niewykonania zobowiązań w postaci wyrządzenia<br>szkody ..... | 176 |
| 9.4.4.3. | Skutki niemożliwości następcej świadczenia .....                     | 178 |
| 9.4.4.4. | Skutki opóźnienia lub zwłoki .....                                   | 179 |
| 9.4.4.5. | Inne skutki niewykonania zobowiązań – wzmianka .....                 | 180 |
| 9.4.4.6. | Zbieg odpowiedzialności a skutki niewykonania<br>zobowiązań .....    | 180 |
| 9.4.5.   | Wygaśnięcie zobowiązań .....                                         | 180 |
| 9.4.6.   | Zmiana wierzyciela lub dłużnika .....                                | 181 |
| 9.4.7.   | Najważniejsze umowy zobowiązaniowe .....                             | 182 |
| 9.4.7.1. | Umowy o przeniesienie praw .....                                     | 182 |
| 9.4.7.2. | Umowy o korzystanie z cudzych rzeczy lub praw .....                  | 188 |
| 9.4.7.3. | Umowy o świadczenie usług .....                                      | 190 |
| 9.4.7.4. | Umowy regulujące stosunki kredytowe .....                            | 194 |
| 9.4.7.5. | Umowy o zabezpieczenie wierzytelności .....                          | 197 |
| 9.4.7.6. | Umowy o funkcji alimentacyjnej .....                                 | 198 |
| 9.4.7.7. | Umowy ubezpieczenia gospodarczego .....                              | 199 |
| 9.4.7.8. | Umowa spółki cywilnej .....                                          | 200 |
| 9.4.8.   | Przekaz i papiery wartościowe .....                                  | 200 |
| 9.5.     | Ogólna charakterystyka prawa spadkowego oraz prawa rodzinnego .....  | 201 |
| 9.5.1.   | Ogólna charakterystyka prawa spadkowego .....                        | 201 |
| 9.5.2.   | Ogólna charakterystyka prawa rodzinnego .....                        | 203 |

## Rozdział X

|                            |     |
|----------------------------|-----|
| Elementy prawa pracy ..... | 205 |
| 10.1. Uwagi wstępne .....  | 205 |

|                                                        |     |
|--------------------------------------------------------|-----|
| 10.2. Pojęcie i rodzaje stosunków pracy .....          | 206 |
| 10.3. Strony stosunku pracy .....                      | 206 |
| 10.4. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku pracy ..... | 207 |
| 10.5. Treść stosunku pracy .....                       | 212 |
| 10.6. Czas pracy i urlopy .....                        | 213 |
| 10.7. Wynagrodzenie za pracę i jego ochrona .....      | 215 |
| 10.8. Odpowiedzialność w stosunkach pracy .....        | 216 |
| 10.9. Ochrona pracy .....                              | 216 |

## Rozdział XI

|                                                       |            |
|-------------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy prawa ubezpieczeń społecznych .....</b>   | <b>219</b> |
| 11.1. Uwagi wstępne .....                             | 219        |
| 11.2. Zasady ubezpieczeń społecznych .....            | 220        |
| 11.3. Stosunek prawny ubezpieczenia społecznego ..... | 221        |
| 11.4. Zasiłki .....                                   | 222        |
| 11.5. Emerytury i renty .....                         | 224        |

## Rozdział XII

|                                                                                                                          |            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy postępowania cywilnego .....</b>                                                                             | <b>226</b> |
| 12.1. Uwagi wstępne .....                                                                                                | 226        |
| 12.2. Proces cywilny .....                                                                                               | 227        |
| 12.2.1. Funkcja postępowania cywilnego i jego rodzaje .....                                                              | 227        |
| 12.2.2. Tryby postępowania rozpoznawczego .....                                                                          | 227        |
| 12.2.3. Postępowanie zwykłe a postępowanie odrębne .....                                                                 | 228        |
| 12.2.4. Przesłanki i podmioty procesu cywilnego .....                                                                    | 228        |
| 12.2.5. Powództwo i inne czynności procesowe .....                                                                       | 230        |
| 12.2.6. Koszty postępowania .....                                                                                        | 231        |
| 12.2.7. Postępowanie przed sądem pierwszej instancji .....                                                               | 231        |
| 12.2.8. Zaskarżanie orzeczeń sądowych .....                                                                              | 234        |
| 12.2.8.1. Pojęcie i rodzaje środków zaskarżenia .....                                                                    | 234        |
| 12.2.8.2. Apelacja .....                                                                                                 | 235        |
| 12.2.8.3. Zażalenie .....                                                                                                | 236        |
| 12.2.9. Obalanie prawomocnych orzeczeń .....                                                                             | 236        |
| 12.2.9.1. Skarga kasacyjna .....                                                                                         | 237        |
| 12.2.9.2. Wznowienie postępowania .....                                                                                  | 238        |
| 12.2.9.3. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem<br>prawomocnego orzeczenia .....                                   | 238        |
| 12.3. Postępowanie nakazowe, upominawcze, uproszczone<br>oraz europejskie postępowanie w sprawach transgranicznych ..... | 239        |
| 12.3.1. Uwagi wstępne .....                                                                                              | 239        |
| 12.3.2. Postępowanie nakazowe .....                                                                                      | 239        |
| 12.3.3. Postępowanie upominawcze .....                                                                                   | 240        |
| 12.3.4. Postępowanie uproszczone .....                                                                                   | 240        |
| 12.3.5. Europejskie postępowanie nakazowe .....                                                                          | 241        |
| 12.3.6. Europejskie postępowanie w sprawach drobnych roszczeń .....                                                      | 241        |

|                                                            |     |
|------------------------------------------------------------|-----|
| 12.4. Sądowe postępowanie egzekucyjne .....                | 241 |
| 12.4.1. Przesłanki egzekucji .....                         | 241 |
| 12.4.2. Rodzaje egzekucji .....                            | 242 |
| 12.4.3. Sposoby i ograniczenia egzekucji .....             | 242 |
| 12.4.4. Obrona dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym .....  | 243 |
| 12.5. Postępowanie przed sądem polubownym – wzmianka ..... | 243 |

## **Rozdział XIII**

|                                                                |            |
|----------------------------------------------------------------|------------|
| <b>Elementy prawa prywatnego międzynarodowego .....</b>        | <b>244</b> |
| 13.1. Pojęcie i źródła prawa prywatnego międzynarodowego ..... | 244        |
| 13.2. Prawo właściwe dla sytuacji „z elementem obcym” .....    | 246        |
| <b>Wykaz aktów normatywnych .....</b>                          | <b>253</b> |